

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jaromíra Jirsy jako soudce zpravodaje a soudců Josefa Fialy a Jana Filipa o ústavní stížnosti **J. K.**, zastoupené JUDr. Lenkou Faltýnkovou, advokátkou se sídlem v Domažlicích, nám. Míru 143, proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 29. května 2018, č. j. 56 Co 413/2017-640, za účasti **Krajského soudu v Plzni** jako účastníka řízení, a dále **a) J. K.**, zastoupeného Mgr. Janou Volrábovou, advokátkou se sídlem v Plzni, Malá 6, **b) nezletilé B. K.** a **c) nezletilého J. K.**, obou bytem jako stěžovatelka, zastoupených opatrovníkem Městským úřadem Domažlice, odbor sociálních věcí a zdravotnictví, se sídlem v Domažlicích, nám. Míru 1, jako vedlejších účastníků řízení, **takto:**

I. Výrokem II rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 29. května 2018, č. j. 56 Co 413/2017-640, bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 29. května 2018, č. j. 56 Co 413/2017-640, se ruší.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Nezletilí vedlejší účastníci b) [rok narození 2005; dále též „nezletilá“ nebo „dcera“] a c) [rok narození 2009; dále též „nezletilý“ nebo „syn“] jsou společnými dětmi stěžovatelky (dále též „matka“) a vedlejšího účastníka a) [dále jen „vedlejší účastník“ nebo „otec“]. Podanou ústavní stížností se stěžovatelka ve věci péče soudu o nezletilé domáhá zrušení v záhlaví uvedeného výroku rozsudku Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“ nebo „odvolací soud“), týkajícího se úpravy výživného, a to pro porušení základních práv jejích i nezletilých podle čl. 32 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 36 odst. 1 Listiny.

II. Řízení před obecnými soudy

2. Okresní soud v Domažlicích (dále jen „okresní soud“ nebo „nalézací soud“) rozhodoval o návrhu stěžovatelky na zvýšení výživného (před tím byla naposledy upravena vyživovací povinnost rozsudkem ze dne 23. 11. 2011, č. j. 13 Nc 487/2011-24) nejprve rozsudkem ze dne 7. 8. 2015, č. j. 13 P 27/2012-102, který byl usnesením

Krajského soudu v Plzni ze dne 8. 12. 2015, č. j. 56 Co 374/2015-191, zrušen a věc byla nalézacímu soudu vrácena k doplnění dokazování. Úkolem nalézacího soudu bylo provést dokazování ohledně v mezidobí ukončené podnikatelské činnosti otce v oboru zámečnictví, zejména za účelem zjištění nového skutkového stavu v intencích § 913 odst. 2 občanského zákoníku, tj. ke zodpovězení otázky, zda se povinný nevzdal výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti bez vážného důvodu.

3. Okresní soud doplnil obsáhle dokazování a dospěl k témuž závěru jako v prvním rozsudku. Výrokem II rozsudku ze dne 30. 7. 2017, č. j. 13 P 27/2012-509, upravil vyživovací povinnost otce k nezletilým tak, že zvýšil měsíční výživné pro starší dceru na 5 500 Kč (z původních 3 000 Kč) a pro mladšího syna na 3 500 Kč (z původních 2 000 Kč), obojí s účinností od 1. 2. 2015. Nalézací soud dále výrokem III rozhodl o nedoplatku na výživném za období 1. 2. 2015 do 30. 6. 2017 v souhrnné výši 118 300 Kč. Návrhu stěžovatelky na zvýšení výživného okresní soud vyhověl pouze částečně, neboť bylo prokázáno, že v rozporu s tvrzeními matky otec vynakládal určité výdaje ve prospěch dětí i nad rámec stanovené vyživovací povinnosti. Na druhou stranu však soud dospěl k závěru, že ač otec doložil formální náležitosti ukončení podnikání, okolnosti jeho nového zaměstnání u bývalého zaměstnance, který otcovo podnikání převzal, se běžnému pracovnímu poměru vymykají a výdělky uváděné otcem nemusejí představovat jeho reálný příjem. Nalézací soud zohlednil ještě otcovu zálibu v hazardních hrách (poker, sázky na internetu), na kterou vynakládá značné prostředky. Ačkoli ve věci byly splněny podmínky pro postup podle § 916 občanského zákoníku (nevyvratitelná domněnka násobku životního minima pro účely určení výživného), okresní soud jej dle svého odůvodnění neaplikoval proto, že otec – přestože se dohaduje o „každou korunu“ – o děti má zájem, věnuje se jim a určité prostředky (jejichž výše však s ohledem na rozpornost tvrzení rodičů není zjištělná) nad rámec výživného vynakládá.

4. Krajský soud v Plzni změnil k odvolání otce shora uvedené výroky rozsudku okresního soudu č. j. 13 P 27/2012-509 napadeným výrokem II tak, že pro nezletilou se měsíční výživné s účinností od 1. 2. 2015 do 31. 12. 2017 zvyšuje jen na částku 3 500 Kč a s účinností od 1. 1. 2018 na 4 000 Kč. Pro nezletilého krajský soud zvýšil výživné s účinností od 1. 2. 2015 na částku 3 000 Kč měsíčně. Dlužné výživné odvolací soud vypočetl na 55 700 Kč a umožnil otcí splátky ve výši 1 500 Kč měsíčně. Podle krajského soudu v řízení nebylo prokázáno, že by otec účelově, bez vážného důvodu, ukončil podnikání.

III. Obsah ústavní stížnosti

5. Stěžovatelka namítá, že se odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí omezil pouze na rekapitulaci doložené výše příjmů otce a matky za období 1. 2. 2015 – 31. 5. 2018 a jen ve vztahu k příjmům za uvedené období rozhodl, že za přiměřené výživné považuje jím stanovené částky. Odvolací soud tak podle názoru stěžovatelky excesivním způsobem nerespektoval smysl úpravy občanského zákoníku, zejména pak jeho ustanovení § 913 a § 915 odst. 1, nezohlednil-li celkovou životní úroveň otce, jeho nákladný a rizikový „koníček“ (hazardní hry) a chování po zahájení řízení (náhlé a bezdůvodné ukončení výdělečného podnikání spojené s podhodnoceným prodejem majetku); tvrzeným příjmům neodpovídají ani výdaje otce zjištěné nalézacím soudem. Odvolací soud nepodložil učiněné skutkové závěry provedenými důkazy a neodůvodnil

své rozhodnutí dostatečně (v rozporu s § 157 odst. 2 o. s. ř.), čímž je zatížil libovůlí; porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 2 Listiny a nepřipustně zasáhl také do ústavních práv nezletilých ve smyslu čl. 32 odst. 1 a 4 Listiny. Potřebu zvýšení výživného stěžovatelka odůvodňuje věkem dětí, které již navštěvují základní školu a mají finančně náročnější koníčky.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou, která je řádně zastoupena advokátkou, čímž je splněna podmínka podle § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní stížnost rovněž není nepřipustná podle § 75 téhož zákona.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti

7. Po zjištění, že procesní předpoklady pro rozhodnutí věci jsou splněny, Ústavní soud připojil opatrovnický spis a vyžádal vyjádření účastníka řízení i vedlejšího účastníka. O vyjádření požádal též Městský úřad Domažlice, odbor sociálních věcí a zdravotnictví, který je opatrovníkem nezletilých vedlejších účastníků v řízení před obecnými soudy a kterého jmenoval jejich opatrovníkem i pro řízení před Ústavním soudem (dále jen „opatrovník“).

8. Krajský soud v Plzni ve svém vyjádření uvedl, že po doplnění dokazování dospěl ohledně podnikání vedlejšího účastníka k závěru, že jeho účelové ukončení, které tvrdí matka, nebylo prokázáno. V době ukončení podnikání měl otec dluh na zdravotním a sociálním pojištění přes 200 000 Kč, kromě toho se jeho příjem (cca 16 000 Kč měsíčně) z doby před ukončením podnikání a v době rozhodování výrazně nelišil. Otec zálibu v hazardních hrách nepopíral a přiznal související půjčku ve výši 400 000 Kč, kterou splácí. Tuto skutečnost odvolací soud nehodnotil ve prospěch otce, naopak k uvedenému závazku při stanovení výše výživného nepřihlížel. Ústavní stížnost považuje krajský soud za nedůvodnou.

9. Také vedlejší účastník považuje ústavní stížnost za nedůvodnou a zjevně neopodstatněnou. Stěžovatelka vznáší před Ústavním soudem stejné námitky jako v celém řízení před obecnými soudy a krajský soud je podle přesvědčení otce vypořádal. Ve věci bylo provedeno rozsáhlé dokazování, stěžovatelka před odvolacím soudem již nové důkazní návrhy nevznášela, ač mohla. Odvolací soud řádně zhodnotil poměry otce, jeho životní úroveň, i to, zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika – vše ve svém rozhodnutí promítl. Matka po celou dobu řízení výsledky provedeného dokazování zkresluje a hodnotí je nepřesně. Životní úroveň otce není nijak nadstandardní a neliší se od životní úrovně matky. Výši výživného stanovenou odvolacím soudem považuje vedlejší účastník za odpovídající, dětem přispívá i nad jeho rámec, navíc vynakládá finanční prostředky pro zajištění potřeb nezletilých v průběhu široce upraveného styku, i za přebírání/předávání dětí v bydlišti matky, ačkoli by se na těchto výdajích měli podílet oba rodiče, případně mají být výdaje spojené s realizací styku při stanovení výživného zohledněny.

10. Opatrovník zrekapituloval svůj postup v řízení před obecnými soudy. S rozsudkem okresního soudu č. j. 13 P 27/2012-509 se ztotožnil, odvolání nepodával,

neboť úprava výživného byla podle jeho názoru v zájmu nezletilých dětí; v odvolacím řízení proto navrhl prvostupňový rozsudek potvrdit. Odvolací soud podle názoru opatrovníka nezohlednil ustanovení § 913 a § 915 občanského zákoníku, uvedl-li, že nalézacím soudem stanovené výživné neodpovídá skutkovým zjištěním, sám se však omezil na rekapitulaci výše příjmů rodičů a nezhodnotil jejich celkovou životní úroveň; vůbec se nezabýval otázkou ukončení podnikání otce a jeho zaměstnáním u bývalého zaměstnance, kde otec čerpá nadstandardní benefity, pouze konstatoval, že jiné příjmy zjištěny nebyly a nebylo ani prokázáno, že by otec účelově ukončil podnikání. Rovněž se odvolací soud nezabýval dostatečně otcovou zálibou v hazardních hrách, na kterou otec vynakládá nemalé finanční částky.

11. Všechna vyjádření následně Ústavní soud zaslal stěžovatelce k replice, v níž stěžovatelka plně odkázala na obsah ústavní stížnosti.

VI. Posouzení Ústavního soudu

12. Ústavní soud se seznámil se všemi podáními, s obsahem napadených rozhodnutí i připojeného spisu, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Při určení rozsahu vyživovací povinnosti má obecný (opatrovnícký) soud povinnost přihlížet k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje, a při posouzení poměrů rodičů musí vždy brát v úvahu nejen fakticky dosahované příjmy rodiče, ale i celkovou hodnotu jeho movitého a nemovitého majetku i způsob života (životní úroveň). Ačkoliv je rozhodnutí o výši výživného pro nezletilé dítě věcí volné úvahy soudu, závislé na posouzení možností a schopností osoby k výživě povinné, jakož i odůvodněných potřeb osoby oprávněné, obecný soud je povinen jasným a přezkoumatelným způsobem vymezit rámec, v němž se jeho volná úvaha pohybuje, aby jeho rozhodnutí nebylo libovolné [srov. nález sp. zn. II. ÚS 756/16 ze dne 14. 6. 2016 (N 114/81 SbNU 785)].

14. Pro zajištění zásadně shodné životní úrovně dítěte a rodičů musí soud při určování výživného zjišťovat relevantní skutečnosti komplexně a z úřední povinnosti; není přitom vázán tvrzeními a důkazními návrhy účastníků v duchu vyšetřovací zásady (zejm. § 20 odst. 1 a § 21 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „z. ř. s.“). Soud je povinen při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného rodiče vycházet nejen z fakticity jeho příjmů a jeho reálných majetkových poměrů, ale také z potenciality příjmů [nález sp. zn. I. ÚS 1356/16 ze dne 12. 9. 2016 (N 170/82 SbNU 647)].

15. Již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 304/98 ze dne 12. 10. 1998 (N 120/12 SbNU 177) Ústavní soud vyslovil, že postrádá-li odůvodnění soudního rozhodnutí údaj o tom, o které důkazy soud opřel příslušné skutkové zjištění, je rozhodnutí ve svém důsledku nepřezkoumatelné a tato vada může vést až k porušení práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

16. Ústavní soud při své nynější úvaze navazuje na svoji dosavadní a konstantní judikaturu, ve které již několikrát vyslovil požadavky kladené na provedení dokazování a odůvodnění rozhodnutí ohledně stanovení výše výživného pro nezletilé dítě.

Z této judikatury vyplývá, že porušení povinnosti řádného odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku (§ 157 odst. 2 o. s. ř.) je porušením tzv. práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, jestliže z odůvodnění nevyplývá, proč soud nepřihlédl k významné skutečnosti, přestože bylo jeho povinností v souladu s § 120 odst. 2 o. s. ř. (nyní § 21 z. ř. s.) provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu [srov. nález sp. zn. II. ÚS 671/09 ze dne 30. 6. 2010 (N 131/57 SbNU 603)]. To za podmínky, že nelze dospět k závěru, že by provedené, byť výslovně nehodnocené (neoznačené) důkazy, vylučovaly jiný skutkový závěr, než k jakému dospěl obecný soud, nejde-li o pouhý formální nedostatek a případný kasační zásah Ústavního soudu by měl akademický význam a vedl by jen ke zbytečnému prodlužování soudního řízení. Úkolem Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti však není, aby obecné soudy při potřebném důkazním zjišťování nahrazoval [nález sp. zn. III. ÚS 1836/13 ze dne 27. 2. 2014 (N 24/72 SbNU 275)].

17. Odůvodnění soudního rozhodnutí je nepřezkoumatelné a v rozporu s § 157 odst. 2 o. s. ř. mimo jiné tehdy, jestliže odvolací soud pro posouzení majetkových poměrů povinného rodiče nevezme v úvahu všechna potřebná hlediska, a v důsledku absence výše uvedených zjištění nemohou být majetkové poměry náležitě zhodnoceny. Samotná skutečnost, že odvolací soud dospěl za shodně zjištěného skutkového stavu k rozdílnému právnímu názoru než soud prvostupňový, není v rozporu se zásadou dvojinstančnosti řízení; není však přijatelné, aby odvolací soud nezohlednil všechna pro posouzení věci relevantní hlediska a uceleně nevypořádal okolnosti, které v řízení vyšly najevo. Požadavek náležitého odůvodnění rozhodnutí je o to naléhavější, dospěje-li odvolací soud k odlišnému závěru než soud nalézací. Není-li z rozhodnutí odvolacího soudu zřejmé, jak uvedené právní závěry z jím provedených důkazů dovodil, je rozhodnutí vadné [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1437/15 ze dne 17. 5. 2016 (N 87/81 SbNU 449)].

18. Výše rekapitulovaným požadavkům odvolací soud, jde-li o napadený výrok a jeho odůvodnění, podle Ústavního soudu nedostál. Závěry učiněné nalézacím soudem odmítl se stručným konstatováním, že v řízení nebylo účelové ukončení podnikání prokázáno. Stěžovatelka odvolacímu soudu vytýká, že vycházel při svém hodnocení jen z přehledu příjmů předloženého otcem a uvedl, že jiné příjmy nebyly zjištěny; dalšími skutečnostmi, které v řízení před soudem prvního stupně vyvstaly, se nezabýval. Z odůvodnění rozsudku nalézacího soudu č. j. 13 P 27/2012-509 přitom plyne, že tvrzení otce k jeho příjmům a výdajům nelze považovat za věrohodné, neboť z provedeného dokazování vyplývaly jiné skutečnosti, než otcem uvedené a vypovězené (hraní v kasinech, sázky na internetu, množství práce, pracovní doba, odměna za práci apod.).

19. Ústavní soud se s náhledem stěžovatelky převážně ztotožňuje, neboť z odůvodnění napadeného rozhodnutí potřebná úvaha nevyplývá; na tom nemůže nic změnit ani vyjádření k ústavní stížnosti, v němž se pokusil odvolací soud své závěry blíže objasnit a doplnit. Přesvědčivost a srozumitelnost úvahy soudu musí vyplývat přímo z písemného odůvodnění jeho rozsudku (veřejné listiny); nedostatek odůvodnění nelze zhojit vysvětlujícím vyjádřením až v řízení před Ústavním soudem.

20. Z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu neplyne, z jakého důvodu považuje za vadné závěry nalézacího soudu, podle nichž otec neprokázal nutnost ukončit své

podnikání pro prodělečnost, jestliže nynější zaměstnavatel a bývalý zaměstnanec otce, který podnikání po otci převzal, je úspěšně vede dál. Nelze z něj zjistit ani to, jak byly zohledněny okolnosti nového zaměstnání otce u jeho bývalého zaměstnance – nyní zaměstnavatele. Pracovní pozice v otcově bývalém podniku byla přitom pro něj nově vytvořena a podle závěrů nalézacího soudu nebyla objasněna náplň práce, její časová náročnost, čerpání nadstandardních benefitů, to vše bez nároku na zvýšenou odměnu, která je ostatním zaměstnancům přiznávána.

21. Odvolací soud zmínil při rekapitulaci skutkových zjištění „koníček“ otce, kterým je hraní pokeru a provozování sázek na internetu, svá skutková zjištění v tomto směru však nepromítl do svých právních závěrů, alespoň ne podle odůvodnění napadeného rozsudku. Záliba v hazardních hrách přitom není z hlediska vyživovací povinnosti rodiče k nezletilému dítěti skutečností nepodstatnou. Případná závislost na hazardních hrách je svojí povahou stejně závažná jako každá jiná závislost se všemi důsledky z takového onemocnění plynoucími (nutnost ambulantní či ústavní léčby); navíc, například na rozdíl od závislosti na alkoholu, jsou důsledky gamblersství z ekonomického hlediska nepoměrně tíživější. Z pohledu Ústavního soudu je v případě podezření, že rodič je stížen jakoukoli formou závislosti, namísto, aby soud rozhodující o péči a výživě nezletilého dítěte zvážil psychiatrické vyšetření postiženého rodiče, které by případně bylo prvním krokem k léčbě. Diagnostika závislosti (i snaha se jí zbavit) totiž může mít vliv jak na určení rozsahu styku rodiče s nezletilým dítětem, tak i na určení výše výživného. Není v zájmu nezletilého dítěte ani přicházet do kontaktu se závislostí, ani nést důsledky bezdůvodného snižování majetku rodiče.

22. Odvolací soud ve svém vyjádření uvádí, že zmíněný „koníček“ vedlejšího účastníka při svém hodnocení zohlednil a k výdajům s ním souvisejícím (splácení úvěru) záměrně nepřihlížel. Kromě toho, že úvaha v tomto směru se měla promítnout v samotném rozhodnutí, nikoli až ve vyjádření k ústavní stížnosti, nelze pominout, že v řízení byl v souvislosti s hazardem zjištěn nejen výdaj v podobě splátky úvěru, nýbrž také souběžné další výdaje na hazardní hry. Jak přílehně uvedl nalézací soud, je-li otec schopen vynakládat statisícové částky na svoji hazardní zábavu, je v jeho schopnostech platit i zvýšené výživné – v duchu zásady potenciality. Podobnou úvahu však odvolací soud do svého rozhodnutí – ať již souhlasnou či nesouhlasnou – nezahrnul.

23. Stěžovatelka i opatrovník shodně tvrdí, že odvolací soud do svých závěrů řádně nepromítl ustanovení § 913 a 915 občanského zákoníku. Rovněž s tímto náhledem se Ústavní soud ztotožňuje a dodává, že odvolací soud nevypořádal ani závěr nalézacího soudu ohledně (ne)aplikace ustanovení § 916 občanského zákoníku, které míří právě na případy, kdy v řízení nelze příjmy povinného rodiče spolehlivě zjistit. V takovém případě nastává nevyvratitelná domněnka, podle níž platí, že průměrný měsíční příjem povinného činí pětadvacetinásobek částky životního minima. Důkazní břemeno v tomto ohledu leží na povinném, který musí soud věrohodně přesvědčit, že jeho majetkové poměry jsou reálné a odpovídají skutečnosti. Citované ustanovení mělo podle svého původního účelu (domněnka byla do našeho právního řádu zavedena v roce 1998) vůči povinnému rodiči, který se vyhýbá své povinnosti doložit soudu řádně příjmy a poměry, v zájmu zaopatření nezletilého dítěte sankční charakter. Dnes již sankční charakter s ohledem na ekonomickou sílu obyvatelstva výjimečně ztrácí. Jak ukazují zkušenosti z praxe, někteří povinni se za něj spíše „schovávají“, jelikož zákonem

stanovená fiktivní výše příjmů je nižší než jejich příjmy skutečné a aplikace § 916 je tak pro ně paradoxně výhodnější. Je proto podle Ústavního soudu na volné úvaze rozhodujícího soudu, zda v každém jednotlivém případě v zájmu nezletilého dítěte a na základě konkrétních skutkových okolností shledá důvody pro aplikaci uvedeného ustanovení, které má mít i nadále sankční charakter, či nikoli.

24. Z odůvodnění rozsudku nalézacího soudu č. j. 13 P 27/2012-509 plyne, že aplikaci § 916 občanského zákoníku zvažoval, nakonec k ní však nepřistoupil pro důvody v rozsudku uvedené (viz bod 3 nálezu). Odvolací soud pak vyšel z výše otcových příjmů na základě jím předloženého přehledu a případnou nevěrohodností tvrzení se nezabýval. Z pohledu Ústavního soudu nelze akceptovat stav, kdy nalézací soud na základě učiněných skutkových zjištění zvažuje aplikaci § 916 občanského zákoníku, tedy dojde k závěru, že povinný rodič nedoložil věrohodně výši svých příjmů, odvolací soud se s tímto závěrem neztotožní, avšak úvahy nalézacího soudu nevyplývá.

25. Náležitým odůvodněním odlišného právního závěru není pouhé konstatování, že v řízení nebylo prokázáno, že by otec účelově, bez vážného důvodu ukončil podnikání, bez návaznosti na skutečnosti, které odvolací soud o řádném doložení příjmů povinného rodiče přesvědčují. Podle stěžovatelky vedlejší účastník svůj podnik přenechal jednomu ze svých zaměstnanců včetně klientely, vybavení i know-how. Z doloženého účetnictví přitom je zřejmé, že podnikání bylo ziskové. Mezi výdaji byly uvedeny dary pro zájmovou činnost a investice do vybavení pronajatého prostoru, které bankrotující podnikatel běžně nevynakládá. Po převedení podniku novému majiteli – dosavadnímu zaměstnanci – vznikla pro vedlejšího účastníka nová pracovní pozice, z níž nadále zajišťoval veškeré manažerské činnosti jako dříve – komunikoval s účetní, odběrateli, jako jediný měl vedle nového majitele podniku přístup ke všem finančním prostředkům na podnikatelském účtu, bez omezení měl k dispozici firemní vůz, volnou pracovní dobu, to vše bez nároku na zvýšenou odměnu nad rámec jím doloženého příjmu (udávaný čistý měsíční příjem osciloval kolem částky 16 000 Kč + cca 2 000 Kč měsíčně od sboru dobrovolných hasičů). Z výpovědi nového majitele před nalézacím soudem bylo podle stěžovatelky zřejmé, že o svém novém podnikání mnoho neví a vše zajišťuje právě vedlejší účastník; podnik nadto i nadále vykazuje podobné zisky jako za vlastnictví vedlejším účastníkem.

26. K žádnému z výše uvedeného tvrzení se odvolací soud dostatečným způsobem nevyjádřil. I kdyby stěžovatelka tyto námitky v odvolacím řízení nevznesla, pak platí, že řízení o výživném pro nezletilé děti je řízením, které lze zahájit i bez návrhu a řídí se zásadou vyšetřovací. Je proto na soudu, aby z moci úřední zjistil skutkový stav co nejpečlivěji a nečekal jen na procesní aktivitu účastníků řízení; veřejný zájem nedovoluje připustit, aby procesní neaktivita byla k újmě „slabšího“ účastníka řízení, zde nezletilého dítěte (viz již citovaný nálezný sp. zn. I. ÚS 1356/16). Uvedené skutečnosti přitom vplynuly již z dokazování provedeného nalézacím soudem, který je také vyhodnotil.

27. V nálezu sp. zn. III. ÚS 1544/16 ze dne 20. 11. 2018 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná z: <https://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud konstatoval, že dospěl-li prvostupňový soud na základě řádně provedených důkazů k nějakým skutkovým závěrům, nemůže odvolací soud takto zjištěný skutkový stav deformovat

tím, že ze soudem prvního stupně provedených důkazů vybere pouze některé, aniž současně srozumitelně vysvětlí, proč zbývající skutkové závěry nejsou pro danou věc právně relevantní. V opačném případě zatíží soud své rozhodnutí buď extrémním nesouladem mezi výsledky dokazování a skutkovými či právními závěry, anebo bude jeho odůvodnění v daném rozsahu nepřezkoumatelné; v obou situacích tak je porušen článek 36 odst. 1 Listiny. Citovaný závěr plně dopadá i na posuzovanou věc. Odvolací soud neodůvodnil své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem, čímž se dopustil nepřípustné libovůle a zatížil řízení vadou, která svojí intenzitou dosahuje porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

VII. Závěr

28. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků ústavní stížnosti vyhověl a napadený výrok II rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 29. 5. 2018, č. j. 56 Co 413/2017-640, zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, v důsledku čehož bylo porušeno i právo garantované v čl. 32 odst. 4 Listiny.

29. Tímto nálezem Ústavní soud nijak nepředjímá výsledek odvolacího řízení, jak již konstatoval, není jeho úkolem nahrazovat rozhodovací činnost obecných soudů. Odvolací soud nepochybně může posoudit v řízení zjištěné skutečnosti odlišně od závěrů přijatých soudem prvního stupně, aniž by bylo nutné rozsudek nalézacího soudu rušit. V takovém případě však musí pečlivě, srozumitelně a přesvědčivě zdůvodnit, proč považuje závěry nalézacího soudu za chybné či nepřesné a z jakého důvodu jsou právě jím učiněné závěry správné. Úkolem odvolacího soudu nyní zejména bude vysvětlit v odůvodnění svého rozhodnutí, jak vyhodnotil okolnosti ukončení podnikání otce v návaznosti na jeho nové zaměstnání v témže podniku, který v rukou nového majitele funguje dál, a jak se v tomto kontextu vypořádal s úvahou nalézacího soudu o možném uplatnění nevyvratitelné domněnky podle § 916 občanského zákoníku. V odůvodnění napadeného výroku absentuje také vyhodnocení skutečností nasvědčujících případné závislosti otce na hazardních hrách (aniž by Ústavní soud presumoval, že otec závislostí skutečně trpí – tato otázka by měla být předmětem zkoumání obecných soudů), neboť jak už Ústavní soud uvedl, závislost může mít dramatické dopady na majetkové poměry povinného rodiče, tj. výrazně ovlivnit jeho možnosti a schopnosti platit výživné. Také v případě, že z psychiatrického hlediska u otce o závislost nepůjde, půjde jistě o významnou skutečnost ovlivňující celkové poměry povinného – v duchu zásady potenciality. Stranou úvah odvolacího soudu by konečně neměly zůstat ani náklady spojené se stykem rodiče s dětmi, které mají být rozloženy mezi oba rodiče, případně zohledněny při určení výše výživného.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 19. února 2019

Jaromír Jirsa
předseda senátu